

Budapest.
1943.
nov. 3
V. évf.
44. sz.
Egyes
szám ára:
70 fill.

Rukai Klára *a legújabb két magyar film*
az Ördöglovas és a Tengerparti találkozás
(Bolgár-magyar rapszódia) epizódistája

Foto: Csizsar és Sárdi

MILITARY RECORDS

SZERKESZTI
D. MATOLAY
K. CÉZA

**Jelenet a Gróf Monte Christó c.-filmből.
(Siker-film.)**

MAGYAR

film

SZERKESZTI *Szatolay K. Géza*

FILMKAMARAI SZAKLAP
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
VII., Erzsébet-körút 13. IV. emelet.
Tel.: 420-796, 426-576. Postatakarékp. csekksz.: 15410.
Előfizetési ár: egy évre 35 pengő, félévre 18 pengő.

V. ÉVFOLYAM 44. SZÁM — MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN — BUDAPEST, 1943. NOVEMBER HÓ 3

NÉPSZERŰ FILMAKADÉMIA A RÁDIÓBAN

Az elmúlt szombaton, október 30-án vette kezdetét a rádió műsorán, d. u. 18 órakor egy előadás-sorozat, amelynek kezdeményezője és összeállítója Lohr Ferenc főmérnök, a Hunnia filmgyár műszaki vezetője. Az előadásorozat célja: megismertetni a nagy kö-

zönséggel azt a hatalmas munkát és ezerfelé szétágazó munkakört, amely a filmszalagból élményt, a festék és kulisszák világából élő mesét épít fel.

A Magyar Film elsőnek jelentette a »Népszerű Filmakadémia« megindulását a rádióban. Annak-

idején még szeptember 24-ére volt tervezve az első előadás, időközben azonban az elháríthatatlan technikai akadályok miatt csak október 30-án kerülhetett sor az előadás-sorozat megkezdésére. Erdélyi István dr. a »Film és gyártója« címmel tartotta az első előadást.

Báró Wlassics Gyula megnyitó beszéde

Erdélyi István dr., előadását megelőzően Wlassics Gyula báró vallás- és közoktatásügyi államtitkár az Országos Nemzeti Filmbizottság elnöke megnyitó beszédét mondott, amellyel ünnepélyes keret adott a »Népszerű Filmakadémia« előadás-sorozatának megnyitásának. Wlassics Gyula báró kultusz-államtitkár beszédében a következőket mondotta:

— Mini az Országos Nemzeti Filmbizottság elnöke, őszinte örömmel köszönöm a magyar Rádió népszerű filmakadémiájának életrevaló ötletét, melynek megvalósítását hitem szerint a magyar közönség meleg érdeklődéssel fogja kísélni.

— Magyarország büszkén sorakozik Európa filmtermelésében a harmadik helyen, évente félszáz játékfilm kerül ki a Hunnia és a Magyar Film-

roda műterméből, a kultúrfilmekről, híradófilmekről és rövid filmekről nem is szólva.

— Bizonyos, hogy a magyar közönség, mely az egyre emelkedő magyar filmet minden gáncsoskodás és gyakran igazságtalan kritika ellenére szeretetébe fogadta, szívesen fogja venni, ha a filmalkotás kipróbált szakértői végigkalauzolják a filmszalag útján a népszerű előadások keretében eléje vetjük annak a felettle szövevényes folyamainak a képét, melyen a filmnek keresztül kell vergődnie, míg a filmötletből a mozgóképszínház vásznán lepergethető filmalkotás válik.

— Hogy ez a folyamat milyen sokrétű, már csak abból is látszik, hogy a Rádió igazgatósága 12 előadót sorakoztat fel, akik mind más-más oldalról világítják meg a filmalkotás műveletét, melytől egyesek talán azért tagadják meg néha a művészetek közé való sorolást, mert a film nem egy művészet, hanem több művészet keveréke.

— Remélem, hogy ez az előadás-sorozat, melyet ma a magyar Rádió dicséretes módon elindít, alkalmas lesz arra, hogy azok előtt, akik szakértőnek játszva magukat néha bizony elég könnyelműen lekicsinylik filmügyünk állapotát és felelősségérzet nélkül pálcát törnek filmtermelésünk problémái felett, feltárja a filmalkotás munkájának nehéz voltát és gyakran igazságtalan állásfoglalásuk revidálására inti, — de e mellett jó lesz arra is, hogy azoknak, akik a magyar film igaz barátai, módot ad a filmtermelés labirintusában való eligazodásra és arra, hogy a műhelytitkok mögé tekintve értelmükön át is tudatos méltánylóivá váljanak annak a munkának, amelyet azelőtt mint a kultúrává nemesedett szépség élvezői ösztönszerű megértéssel a szívükön keresztül méltányoltak.

— Azon persze nem szabad csodálkozunk, ha a sokrétű feladatkör lelkes szereplői mindannyian külön-külön a legfontosabbnak érzik azt a munkakört, melyet ők látnak el: a gyártó, a rendező, a diszlettervező, az operatőr, a hangmérnök, a vágó, a kidolgozó, a vetítéstechnikus egyaránt úgy érzi, hogy ő és nemesak az ötlet, a forgatókönyv, a dramaturg, a színészek meg a vezér, vagy éppen a cenzura a siker fő kovácsa. — Az ellenmondások, melyekkel a meginduló előadás-sorozat keretében találkozni fogunk, ebből a tudatból származnak, de ez kell is a kollektív munka sikeréhez, mert mindenkinek, aki a maga helyén örökösön azon, hogy tehetsége javát adja, növeli felelősségérzetét. Eppen erre van nemzeti filmgyártásunknak legnagyobb szüksége. A magyar filmalkotás minden tényezője felelőséggel tartozik, befelé a nemzeti kultúra és nemzetvédelem, kifelé a magyar presztizs szempontjából.

— A magyar Rádió közönségét arra kérem, hogy a filmakadémia lelkes előadóit ennek átérzése mellett hallgassa, kiki arra a kedvenc magyar filmjére gondolva, amelyre legszívesebben emlékezik.

Tízperces látogatáson egy szobrászműteremben

Csendes, halkszavú ember Lévay József, a Hunnia szobrászművésze. Egész egyéniségéből a szerénység árad. Semmi feltűnési vágy, életének minden percét a munkájának, illetve művészetének szenteli, mert a legjelentéktelenebb díszlettervezést is a kiegyensúlyozott lelki meglátásain

Jávor Pál

keresztül rajzolja meg és készíti el.

Ki ne emlíkeznék a »Tóparti látomás« nagysikerű Hausz-film női aktjára, amely természetes beállításával, lehelletfinom vonalvezetésével, de mindemellett a legapróbb részletekbe menő kidolgozásával általános sikert, elismerést aratott. A fürdeni készülő nő vízbeugrás előtti boldog nyujtózkodásának pillanatát merevítette gipszbe Lévay József és már ez az egy alkotása is teljes, meggyőző bizonyosságát adja tehetségének és fantáziájának.

De vajjon miért rejti véka alá tudását egy ilyen művészlélek?

Ez a kérdés a vezérfonala beszélgetésünknek, amikor Lévay Józseffel, hunniabeli műtermében meglátogatva, elbeszélgetünk és szinte bosszantó az a szerénység, ahogyan a dícséretet hátrítja magától.

A hatalmas teremben mindenütt egy-egy kész alkotás, vagy készülő munka. Az asztalon rajzok, színes tervek. Ott fekszenek a »Zenélő malom«

díszletrajzai. Így képben, tollrajzban is gyönyörű.

— *Miért csak olyan ritkán látjuk díszleteit a filmekben? — kérdezzük.*

Válasz helyett elmosolyodik Lévay József. Mit gondolhat ilyenkor az ember? Nem akar, vagy mégsem tartja egészen művészinak a díszlettervezést, vagy csak különleges filmeknél alkot különlegesen? Azután kis idő múlva megszólal mégis:

— *A »Fekete hajnal« díszleteit is én csináltam.*

Körülnézünk a műteremben tüzetesebben. Egyik sarokban vászonlepel alatt az említett »Tóparti látomás« aktszobra. Sokáig elnézné az ember, olyan tökéletes alak.

— *Az »eredetije« is ilyen szép volt?*

— *Csak egészen keveset formáltam szebbé, — feleli Lévay József.*

Több dombormű, a magyar élet és munka különböző fázisait sűríti egy-egy lapba a modern felfogásnak megfele-

lően. Az egyikre rámutat vendéglátónk:

— *Ezzel kiállításon is voltam, fényképe több lapban is megjelent.*

— *Miért nem vesz részt többször is kiállításokon?*

A művészlélekre valló optimista hangon mondja:

— *Talán nem is olyan sokára, egy önálló kiállításban fogom bemutatni alkotásimat.*

— *Mivel és mikor érte el eddig a legnagyobb sikerét pályafutása alatt?*

— *Legutóbb azzal az akttal — biccent fejével Lévay József a »Tóparti látomás« szobornéművére —, Németországból is kaptam nem egy ajánlatot, hogy adjam el a szobrot, de itt Magyarországon is a szakmások, értem a szobrászokat, feltűnő érdeklődést mutattak az aktt iránt, a közönségről nem is beszélve, amelynek kitüntető elismerése igazán boldogságomra szolgált.*

Hősi emlékmű-kompozíció.

A film alegóriája.

— *Es miért nem adta el a szobrot?*

— *Mert a kiállításomra tartogatom, sok egyébbel együtt... — mondja elgondolkodva a »Zenélő malom« díszlettervezője.*

Azután előhossa a mappáit és benne rengeteg skicc, terv, fényképek a művekről. Különleges egyéni zamattal teli mindegyik munka. Lévay József nemcsak szobrász, hanem festő is. A sötét tónusú színek mestere. Általában rajzaiban és festményeiben is meglátszik elzárkózottsága és mégis a meleg szív impulzív munkája érződik a komor téma meglátásokban.

— *Gyönyörű anyag, kár itt hagyni ezt porosodni — mondjuk kis bátorítási tendenciával a megrendezendő kiállítást illetően.*

— *Igen, — feleli Lévay és látszik, hogy gondolataival a jövőbe furakodik —, még várok egy kicsit és ha egyszer úgy érzem, hogy valami igazán nagyot alkottam, akkor én is »szerepelni« fogok, úgy hiszem, hogy nem vallok majd szégyent...*

Hát nem is, ezt mi biztosan tudjuk a látottak alapján. Azt szeretnénk, hogy minél hamarabb beszámolhassunk a Lévay-kiállítás sikeréről.

Cs. M.

A MAGYAR FILMEK SZINNVONALÁNAK EMELESE

Irta: Matolay Géza dr.

VIII.

A magyar filmgyártás mai rendszerének egyik sarkalatos hibája az, hogy a műtermi jogok túlsok cég között vannak felparcellázva. Amint nem lenne egészséges az ország mezőgazdaságát csupa törpebirtokos kezébe letenni, s ahogy nem volna okos iparunkat visszafejlesztetni a kézműiparosság keretei közé, ugyanúgy helytelen, hogy a filmgyártásban nem engednek nagy vállalatokat fejlődni. A ma érvényben levő rendeletek és elvi határozatok egyenesen *elvezik a lehetőségét annak a fejlődésnek, amely természetesen bekövetkeznék, ha a különböző korlátozások nem állnának fenn.*

Ez a természetes fejlődés az volna, hogy a kisebb, gyenge filmeket alkotó cégek, *vagy megszűnjenek, vagy fuzionálnának és igyekeznének* anyagilag is erősebb, mé-

reteiben nagyobb, kipróbált szakértő vezetése alatt álló vállalatot létrehozni. Ezzel a filmszakma letisztulna, s ha csak *erős kezek* volnának a gyártócégek között, akkor megszűnne a sok bajt okozó folytonos kísérletezés új cégek alapítására. *Az utolsó évben gombamódra bujtak elő az új vállalatok, amelyeknek életképessége erősen kétséges.* Ezek a cégek nagyrészt nem kaptak műtermi jogot sem, mert hiszen aligha rendelkeznek a megfelelő szakértelemmel. Így azután egyelőre csak régi filmek kölcsönzésével foglalkoznak és lesnek az alkalomra, hogy mikor csúszhatnak be a műterembe. Az a szívósság, amellyel jövőjükért küzdenek, valóban elismerésre méltó, de *a magyar filmgyártás fejlődése szempontjából létjogosultságuk ugyanis vitatható.*

kereskedelem irányítását megfelelő szakemberek kezébe teszi le és nem »mindenes« rendszerrel dolgozik.

Szünjön meg a szerencsejáték

Valaki lehet művészi érzékkel megáldott, tanult szakember, de nem biztos, hogy ugyanakkor jó kereskedő is. *Ez pedig a mai rendszer mellett végzetes hiba,* mert ma elsősorban azt becsülik, annak van életlehetősége, aki jó kereskedő, aki a filmjeit ügyesen — sokszor fortélyosan — megfelelő rábeszélőképességgel el tudja helyezni a mozikban. A gyakorlati életben, az eredményekben mutatkozó tanúság szerint egészen másodlagos kérdés, vajjon a film jó, művészi, nagy költséggel készült, komoly alkotás-e, vagy sem. *Fontos csak az, hogy jó premier megjelenése legyen biztosítva s a megfelelő reklámmal harangozzák be.* A többi már megy magától.

Ma az az életrevaló, az a sikeres gyártó, az a nagy »producer«, az *igazi* szakember, aki még a selejtes filmjeit is jól tudja »kihelyezni«. És mindehhez kicsit hozzá tartozik a szerencse is. *A vak szerencse talán sehol nem irányítja úgy a sorsokat, mint a filmszakmában.* Ez pedig nem egészséges.

A magyar filmgyártás és filmkereskedelem addig szerencsejáték marad, amíg a vállalatok évi 1–2 filmre kell feltegyék minden vagyonukat, sorsukat, jövőjüket. *Olyan ez, mintha a mozik csak 1–2 filmet játszhalnának évenként, s attól függne a sorsuk, hogy a közönség miként fogadja ezt az egy-két filmet, mert erre van felépítve egész megélhetésük, ennek kell viselnie az évi rezsit, ennek kell adni megélhetést egész sereg alkalmazottnak, stb....*

Ennek a mai szerencsejátéknak meg kell szünnie, s helyébe az *üzleti realitásokon alapuló, komoly, művészi munkának kell lépnie a gyártói vonalon,* ugyanakkor pedig *meg kell komolyodnia a filmkereskedelemnek is* abban az értelemben, hogy ne a »dribli« és az »átejtés« legyen a legnagyobb üzleti erény és a szakmai tudás fokmérője, hanem a becsületes, ravaszkodás nélküli, tiszta üzletkötés.

Ezen a téren a mozik vezetőire is komoly feladat vár, mert, hogy

A külföld példája

Az egészséges fejlődés iránya feltétlenül az, hogy a mai 30–40 kis vállalat *olvadjon össze 8–10 komoly, tőkeerős, tapasztalt és szakértő vezetők irányítása alatt működő gyártó és kölcsönző céggé.* Külföldön is mindenfelé ez történt. *Ahol a kis vállalatok saját belátásukból nem hozták létre a kívánt változást, ott az államhatalom avatkozott be és terelte a cégeket erre a helyes útra.* Ezt a példát nekünk is követnünk kellene, mert — ha a változás nem következik be — *előbb-utóbb katasztrófális következménye lesz az elszaporodott apró cégek működésé-*

nek, s mire a háború véget ér, szétzülnek egész szépen fejlődött és nagyrahitott filmgyártásunk.

Helytelennek tartom azt is, hogy ma valósággal rákényszerítik a vállalatokat filmkölcsönzéssel is foglalkozni a gyártás mellett. Ez azt jelenti a kis vállalatok esetében, hogy *ugyanannak a személynek kell a filmgyártást is vezetni, aki a filmkölcsönzést is végzi.* Vagy fordítva. Márpedig mindkét tevékenység *teljes embert* követel!

Az eredmény végül az, hogy vagy a gyártást hanyagolják el, vagy a filmkereskedelmet.

Művészet és kereskedelem

A filmgyártás már régen nem ipari tevékenység, hanem *komoly művészi munka.* Legalábbis annak kellene lennie. De hogyan kívánjunk átgondolt, teljes értékű, művészi munkát attól, aki — bármilyen művészi adottságokkal is rendelkezik — a filmkészítéssel egyidejűleg a kereskedelem bonyolult szálaival kell, hogy szövégesse, s az anyagi gondoktól megrakottan megy ki a műterembe a készülő film munkáját irányítani? *Olyan kettősség ez, amely menthetlenül felőrli az embert, megöli a művészetet és gyengíti a kereskedelmet.*

Nagyon kevés olyan filmvállalatunk van, amelyiknél a művészi munka és a kereskedelem szét van választva — legalább bizonyos

mértékben. Ez pedig *elengedhetetlen feltétele* annak, hogy *filmjeink színvonala emelkedjék.*

De hogyan kívánjuk meg attól a filmvállalattól, hogy külön művészi vezetőt alkalmazzon a gyártáshoz és külön szakembert a filmkereskedelem irányítására, amelyeknek *legfeljebb két film gyártására van lehetősége évenként?! Két film nem bír el ekkora adminisztrációs kiadást.*

Mindenki, aki csak kicsit is világosan látja a tényeket és adottságokat, tudja jól, *minden cégnek legalább 4–5 filmet kellene gyártani és forgalomba hozni évenként,* hogy hatalmas rezsijének fedezése mellett némi hasznot is tudjon felmutatni, ha a filmkészítés és

a filmkereskedelem a mostani szellemben és eszközökkel dolgozik, annak oka mindenek előtt az a különös és már sokszor szóvá tett mentalitás, amely szerint a mozgóképszínházak valósággal el-

lenséget látnak abban a filmvállalatban, amelynek produktumai képezik létük és megélhetésük alapját. Olyan visszásság ez, amelynek megszüntetése mindkét szakma közös érdeke.

A megvalósulás útja nem utópia. Hiszen, ami eddig történt, eléggé biztató. Hibák vannak. Ez kétségtelen. De az is kétségtelen, hogy úgy hatóságaink felfogása, mint filmgyártásunk konstrukciója mindig elég rugalmas volt és az adott lehetőségeknek megfelelően formálódott, változott. Csakis ezek az adottságok segítették át azokon a mérhetetlen nehézségeken, amelyek sokszor egész váratlanul tornyosultak elé.

Most nem külső akadályokról van szó, hanem belső bajokról. Ezeket kell sürgősen orvosolni. *Át kell sürgősen alakítani filmgyártásunk és filmkereskedelmünk rendszerét s akkor nem kell tartanunk a jövőtől.*

(Folytatjuk.)

Minden érdeken túl csak egy cél lehet

Az illetékes hatóságok annyi megértésről és jóindulatról tettek eddig is tanubizonyosságot, hogy bizonyos mértékű tárgyalás tárgyává tesszük azokat az elgondolásokat, amelyeket itt felvetek. Tudom, más az, amikor valaki kívülről nézi a filmszakma ügyeit és ismét más, ha valaki belülről látja a bajokat. Nem hiszem azonban, hogy a két

nézőpont ne találkozhatnék ott, ahol csak az igazság lehet a döntő tényező és ahol a különböző érdekek össze kell, hogy olvadjanak egyetlen mindenek feletti álló érdekké a nemzeti magyar filmgyártás jövőjének szolgálatában. Ez az egyetlen cél, amely fölötté kell, hogy álljon minden rendű és rangú érdekeknek!

Szorgalmasan használták ki a napsütéses nyarat filmeseink

Évtizedek óta nem volt ilyen gyönyörű nyár és nyárutó, mint az idén. — Amennyire szokatlan és bizonyos tekintetben káros volt mezőgazdaságunkban a száraz időjárás, bőséges napsütés, éppen annyira örültek filmeseink a ragyogó időnek, mert sok külső felvételt tett lehetővé. Az év végén lesz módunkban pontosan számot adni arról, hány produkció készítette el ez alatt az idő alatt külső felvételeit és mennyire származott előny egyetemlegesen a sokat támadott magyar filmre.

Az utóbbi idők látogatásai során éppen ez okból több filmgyártó vállalatnál kerestük hiába azok vezetőit, mert ilyenkor a szokásos kétszavas választ kaptuk: »Külsőn van«.

A *Hidvéghy-Film* legújabb produkciójának, (címe »Egy gép nem tért vissza«), szintén most készülnek külső felvételei. Érdeklődésünkre megtudjuk, hogy egyik vidéki re-

pülőtérről indultak naponta felvételekre a szereplő gárda tagjai. (*Jávor, Juhász József, Kovács Károly, Mezei Lajos*).

Mint egyik jelenlevő írta

lapunkhoz érkezett levelében, »Nem volt olyan kívánságunk, amit, ha lehető volt, a repülőtéren parancsnoka és emberei ne teljesítettek volna a legnagyobb lelkesedéssel és

Pacséry Ágost rendező, munkaközben

udvariassággal.«

— Egyenesen el vagyok büvölve, hogy milyen kedvesen és mennyire jóakarattal segítették az egész produkciót — írja egy másik levélíró, Pacséry Ágost, a film rendezője.

— Kétszer voltam kénytelen repülni motívum-keresés és hasonló okból, de olyan biztosan éreztem magamat a szálló gépben, mintha csak otthon, a műteremben irányítottam volna az operátort. Arra is alkalmunk volt, hogy a legénység kosztját megköszöljük. Mondhatom, kitünő. (Levesen kívül marhapörkölt és kelkáposzta-főzelék volt izetesen és házikoszszerűen elkészítve.)

— Ezúttal harmadízben Jávor Pállal, aki ebben a filmben egy repülőfőhadnagyot alakít. Vele dolgozni külön öröm, annyira a szívén viseli a film minden kockájának sorsát. Inkább gyorsabb tempót diktált a hazafelé tartó autónak, minthogy egy közeli »beállítás« elmaradjon.

A film operatőrjei Fekete Ferenc és Németh Károly. Felvételeik igen szépek.

— Nem arra törekedtünk — írja Pacséry — hogy a repülők külső életét vegyük fel, hanem arra, hogy ennek az életnek adjuk vissza.

A film egyébként Szabó Imre regényéből készült, forgatókönyvét *Biloitzky Nemes* András írta. A szereplők között van még az említettekén kívül *Lukács* Margit, *Pethes* Ferenc, *Kelemen* Lajos, *Gonda* György, *Vértess* Lajos és *Pethő* Zoltán is. — A zenét *Máthé* István szerezte.

(Gy.)

BEMUTATÓFILMSZÍNHÁZAK MŰSORA

ÁTRIUM	Sziámi macska	XI. 2-től	Mester
CORVIN	Botrány	X. 21-től	Budapest
DEÁK	Sziámi macska	X. 15-től	Mester
FORUM	Utikaland	X. 23-től	Esperia
KASZINO	Botrány	X. 21-től	Budapest
KORZÓ	Sziámi macska	X. 15-től	Mester
NEMZETI APOLLÓ	Aranypáva	XI. 2-től	Déliabáb
OMNIA	Forradalom grófja	XI. 1-től	
RADIUS	Kerek Ferkó	XI. 2-től	Palatinus
SCALA	Csavargók	IX. 23-től	Kolczonay
SZITTYA	Aranypáva	XI. 2-től	Déliabáb
URANIA	Feleség	X. 26-től	UFA

"MAGYAR SASOK"

— az ifjúság filmje

A napokban fejezték be a »Magyar sasok« című MIF-film külső felvételeit. A mai magyar ifjúság filmjének fiatal szereplői talán még soha sem játszottak olyan lelkesedéssel, mint most ebben a filmben. Szerepeiket nemcsak alakítják, hanem szívben-lélek-

ben átérzik, benne élnek. És ugyanez mondható el a filmgyártóról is.

Az eddig leforgatott jelenetek sorozata sejtetni engedi, hogy a még karácsony előtt közönség elé kerülő »Magyar sasok« ritkán látott nagy sikert fog aratni.

A képeken Szemere Vera, Perényi László, Pethes Sándor, Halász Géza, Kertay Lili, Stolpa András, Serényi Éva, és Vay Ilus a film főszereplői láthatók.

A jeleneteket Budaörsön, Ferihegyen és a Hármashatárhegyen, valamint öt magyarországi nagy repülőtéren készülték.

A magyar filmszakma igazi helyzete

Erdélyi István dr. beszéde az OMME közgyűlésén

Befejező közlemény

A mozgósínházak legfontosabb célja és feladata, hogy a napi munkában elfáradt embereknek olcsó, kényelmes szórakozást aljon. Vagyis annyi és olyan befogadóképességű mozgósínháznak kell a nagyközönség rendelkezésére állni, hogy a szórakozni vágyó ember bármikor moziba mehessen. A hazai moziparkot 1930—34. körüli időben építették ki, éspedig az akkori abnormis gazdasági helyzetnek megfelelően. Olyan időben, amikor különösen az agrárszágokban gazdasági világválság volt és az ország lakosságának foglalkoztatottsága messze az európai- és világszínvonal alatt állott; vagyis amikor a mozgósínházak látogatóinak száma egészségtelenül alacsony volt, sajátnyelvű filmgyártásunk pedig alig volt. Ebben az időben pl. a jelentéktelen filmgyártású Csehszlovákia 15 millió lakosa mellett több, mint 1500 mozgósínházzal rendelkezett és a jobb gazdasági viszonyok között élő európai országokban is átlag 10.000 lakosra jutott 1—1 mozgósínház. A csonka ország 9 millió

összalakosság mellett mindössze 550 mozgósínházzal rendelkezett, vagyis átlagosan 16.000 lakosra jutott egy-egy mozgósínház. Az országnagyobbodás során ez az arány csak romlott. Holott időközben elmúlt a gazdasági válság, sőt a lakosság általános foglalkoztatottsága meghozta végre azt az állapotot, amelyik nyugati értelemben normálisnak mondható. Mert tévedés a mozgósínházak abnormis nagy konjunktúrájáról beszélni, az igazság az, hogy ha a közönség dolgozik és keres, akkor a mozgósínházakat rendszeresen látogatja. Ez nem abnormis, hanem normális állapot, és nagy hiba, ha az illetékesek, vagy bárki más azt a pusztító és teljesen egészségtelenül állapotot a harmincas évek elejének munkanélküliséggel és nélkülözésekkel teli időszakát akarja normálisnak tekinteni és ehhez kívánja az egész magyar életet hozzá idomítani. Igenis a magyar közönségnek szociális szükséglete, a magyar filmgyártás megmaradásának pedig elsőrendű érdeke az, hogy elegendő mozgósínházunk legyen!

kült túl alacsony kölcsöndíjkulcsok az általánosan szokásos szintre emelkedhesenek és ezáltal a kölcsöndíj aránytalanságok megszünjenek, de ez az egyetlen orvossága annak is, hogy a mozgósínházak egymásközötti versenyében a jó filmeket bemutató színházakat sok, és a rossz filmeket bemutatókat pedig kevés néző látogassa, vagyis, hogy a filmelőállítók részére érdemes legyen valóban drága és kiváló minőségű filmet produkálni.

A fővárosban 30, vidéken 150 új mozira van szükség

Azt hiszem, hogy a fentiekkel eléggé részletesen mutattam rá azokra a rendkívül súlyos és káros következményekre, amelyekkel a hazai mozipark elégtelensége jár. Itt még csak két dologra szeretnék rámutatni. Az egyik, hogy az új mozgósínházak létesítésének megakadályozása főleg abból az okból történik, mert a meglévő mozgósínházak engedélyeseit bizonyos közérdekű terhelésekkel sújtották és így áttól tartanak, hogy a nagyobb verseny következményeivel az így megterhelt mozgósínházak nem tudnak megbirkózni. Ezzel szemben nyugodt lelkiismerettel állíthatom, hogy a kérdéses terheket sokszorosan felülmúló forgalomemelkedés könnyen lehetővé tenné azt, hogy ezeket a terheket a régi engedélyesekkel szemben enyhítsék és részben az új engedélyesekre hárítsák. A magyar filmgyártás és filmkereskedelem mindenkor hajlandó lesz a konkurenciális szempontból nehezebb helyzetbe jutó mozik kölcsöndíjkulcsát méltányosan mérsékelni az esetben, ha a Budapestben mulhatatlanul szükséges legalább 30 új mozgósínház és a vidéken felállítható legalább 150 mozgósínház működése a mozgósínházak forgalmát emelné, mert hiszen az ilyen forgalomemelkedésből maga a magyar filmgyártás is a kedvezményezett terhet sokszorosan felülmúló anyagi előnyöket élvezne. A másik kérdés, ami az új mozgósínházak engedélyezésével függ össze, az a körülmény, hogy rá kell mutatni a hazai filmgyártó vállalatok fejlődésének egyik alapvető akadályára, éspedig arra a rendelkezésre, amelyik megtiltja, hogy mozgósínháztulajdonos filmgyártó, vagy filmkölcsönző lehessen, vagy ilyen vállalatban érdekeltiséget vállaljon; a magyar filmgyártóknak pedig megtiltja, hogy mozgósínházakban érdekelt legyenek, vagy azok műsorára befolyást gyakorolhassanak. Ez a rendelkezés, mely az egész világon pártját ritkítja és amelyik alapvetően megakadályozza, hogy 1—1 filmvállalat sa-

Helyhiány miatt kiszorul a közönség a mozgósínházakból

Éppen ezért a filmszakma gazdasági helyzetéről szóló beszámolóban nem lehet elég nyomatékkal rámutatni arra, hogy milyen antiszociális és milyen veszedelmes a mai állapot, amikor úgy Budapesten, mint a vidéknek igen sok nagy városában a közönség százezrei szorulnak ki a mozgósínházakból azért, mert azoknak száma és befogadóképessége nem tudja kielégíteni a mozgósínházak iránti igényeket. Ma az a helyzet, hogy egy-egy jobb filmet bemutató mozgósínháznál napokkal, sőt sokszor egész héttel előbb kell sorba állni és jegyet váltani, mert másképp nem lehet oda bejutni. Ennek következtében a közönség egy része teljesen kiszorul a mozgósínházakból és máshol, esetleg a közellátás szempontjából helytelenül a fogyasztással egybekötött szórakozóhelyeken kénytelen eltölteni a különben mozilátogatásra szánt idejét; másrésze pedig kénytelen megelégedni a gyenge filmet bemutató és így esetleg könnyebben hozzáférhető mozgósínházak látogatásával.

Fokozta az amúgy is fantasztikus mozihiányt az a kormányintézkedés, amelyik a mozgósínházak záróráját a régebbi 12 órával szemben fél 10 órában állapította meg, ami által a mozgósínházak egy teljes előadást elveszítettek, sőt a megmaradó előadások kezdeti időpontját is az eddiginél egy fél órával, néhol egy egész órával korábbra kénytelenek tenni. Ennek következtében a mozgósínházi látogatók újabb tömegeit

zártá ki a mozikból és bizonyos társadalmi rétegek, így pl. a délután 6 óráig, 7 óráig munkában levő osztályok végképp kiszorultak a mozgósínházak hétköznapi előadásairól.

Ebben a helyzetben sokmillió pengőre tehető évente az az összeg, amelyet a filmszakma elveszít és még nagyobb az az erkölcsi kár, amit az a körülmény okoz, hogy a rossz filmeknek is akad bőven közönsége. Ez az egyik legfőbb oka annak, hogy a magyar filmek jövője nem tud eléggé emelkedni. Eljutottunk odáig, hogy míg a szabad piac fejlődés és szabadkereskedelem idején egy-egy kiugró nagy filmnél a mozgósínházak különben gyengén kihasznált kapacitásukat olyan nagymértékben tudták kihasználni, hogy a bevételi emelkedésük négyszeres és ötszörös is lehetett; ennek következtében az igazán sikeres jó filmeket minden körülmények között másorra tűzték és azokért szívesen fizettek négy-ötszörös kölcsöndíjakat is; addig ha ma egy jobb filmért a tulajdonos magasabb kölcsöndíjat kér, a mozgósínháztulajdonos a filmet könnyen kihagyja, mert a nivóttan és olcsó filmmel is megtudja a nagy bevételt csinálni.

A mozgósínházak számának megfelelő emelkedése lehetővé tenné, hogy a magyar filmgyártás nívósabb termékeit megfelelő plusz jövedelemhez juttassák, ez eredményezhetné azt, hogy az egyes mozikategóriák részére az előnyös konkurenciális helyzet következtében kiala-

ját bemutatásához felett rendelkezvén, nagy anyagi áldozattal előállított termékeinek állandó forgalombahozatali lehetőségét biztosítson, azt az anomáliát szülte, hogy saját hazánkban sokkal több joga van és nagyobb előnye van konkurrenciáknak, a *külföldi filmgyártásoknak, mint a hazai gyártásnak*. Három budapesti premierszínházunk közvetlenül külföldi filmvállalatok magyarországi fiókjainak birtokában és irányítása mellett működik, ami ellen egyébként nincsen kifogásunk, azonban hogyan kívánják, hogy versenyképes legyen ezekkel a külföldi vállalatokkal az a magyar filmgyártás, amelyik nemcsak at-

tól van elütve, hogy ezekben a külföldi országokban a kölcsönösség alapján saját kölcsönzött és premierszínházat létesítsen és ezeken keresztül hozhassa forgalomba termékeit, hanem még saját országában is másodrendű helyzetben van az idegen konkurrenciával szemben.

Ha azt kívánják, hogy a magyar filmgyártás európai nivójú, versenyképes produkciókat állítson elő, akkor mindezek előtt biztosítsák azt a lehetőséget, hogy a magyar filmgyártók egyetlen fegyverekkel vehessék fel a küzdelmet a külföldi nagytőkés és nagyerejű filmgyártóival.

A magyar filmgyártás tőkekérdése

Es itt elérkeztünk a magyar filmgyártás tőkekérdéséhez, mellyel együtt jár az üzleti rentabilitásnak rendkívül fontos kérdése is.

Ezen a téren a szakma másik ága részéről két panaszt hallottunk: ezek a panaszok valójában ellentmondanak egymásnak. Az egyik szerint a magyar filmgyártók rengeteget keresnek. A másik panasz szerint viszont azért gyártunk drágán, mert saját tőke nélkül; uzsorakamatra felvett tőkével dolgozik a magyar filmgyártás. Igazságtalannak tartják, hogy az uzsorakamatokat is a mozgósínházakra kívánja a gyártás hárítani.

Ha igaz lenne, hogy a magyar filmgyártók rengeteget keresnek, úgy bizonyára nem lenne szükségük uzsorakamatra felvett kölcsöntőkékre. Viszont, ha kénytelenek uzsorakamatra pénzt felvenni, akkor nyilvánvalóan nem keresnek olyan sokat!

Ezekkel a hangulatos és önmagukat is cáfoló állításokkal szemben a tárgyilagos helyzet a következő:

A filmgyártás világszerte igen nagy tőkét igénylő vállalkozás. Emellett van egy jellegzetessége: *a filmgyártás részletüzlet*. Egy közepes magyar gyártó cég, amelyik egy évben két magyar filmet készít, a mai körülmények között mintegy 800.000 P-ért és fenntart egy filmvállalatot legminimálisabb személyzettel, mintegy 150.000 P évi rezszel, annál az a helyzet, hogy a meggyártott filmek teljes gyártási költségét előre kell kifizetni, — minthogy *gyártási hitel nincs*. Az előállítási költséget és az esetleges hasznót a gyártás kezdetétől számítva egy félév, vagy egy év múlva kezdi hetil részletekben inkasszálni. Minthogy hazánkban 800 mozgósínház van, a filmeket pedig csak nyolc példányban hozhatjuk forgalomba, ennek következtében a film értékének teljes kiinkasszálása száz hétig, vagyis két teljes esztendőig eltart. Minthogy pedig a befektetést a gyártás megkezdése előtt kell eszközölni, az inkasszálnás pedig a megjelenés után kezdődik, ennek következtében a befektetett tőke átlagosan *másfél évig, két évig hever az áruban*. Vagyis az ilyen gyártóvállalatnak, amelyiknek az első film meggyártása után egy évvel már meg kell gyártania a

következő évi két filmjét is, ilyenformán majdnem négy film előállításához szükséges, összesen tehát mintegy másfélmillió pengőnyi tőkére, illetve hitelre van szüksége. Minthogy pedig a magyar filmgyártás kezdettől fogva sohasem volt olyan mértékben rentabilis és sohasem kapott olyan kereskedelmi szabadságot, hogy a komoly tőkének a filmgyártó vállalkozás iránti érdeklődését le tudta volna kötni, ennek követ-

A film mint részletüzlet

Mint említettem, a filmkereskedelem részletüzlet. Köztudomás szerint a háborús viszonyok nem kedveznek a részletüzleteknek. Az az áru, amit évekkal ezelőtt előállítottunk és amelyiknek ellenértékét most inkasszálnjuk, esetleg jóval kevesebbe került, mint amennyit mai pengőben érte bevezünk. Azonban az az új áru, amit a most befolyó kölcsöndíjakból elő kell állítanunk, sajnos, annyi al drágább, hogy a korábban gyártott film bevétele a papíron mutatkozó haszonnal együtt sem elegendő egy ugyanolyan értékű újabb film előállításához. Vagy pedig éppen csak, hogy elegendő. Tehát alkalmi filmgyártó vállalkozók részére, akik pl. 1941-ben 160.000 P-ért előállított magyar filmjüket forgalmaztatják és közepes siker esetén elérték vele 300.000 P bruttó bevételt és a forgalmazási, reklámozási és kezelési költségen, valamint a bankkamatokon kívül ilyenformán megkeresnek mintegy 60.000 P-t, valóban jó üzlet ez az alkalmi filmvállalkozás. Azonban a magyar filmgyártást hivatászerűen üző és évről-évre ugyanannyi filmet produkáló magyar filmgyártó csak annyit tapasztalhat, hogy az évről-évre előállított filmjeinek száma még sikeres esetén sem gyarapszik és az üzleti vállalkozásból semmiféle tartalmat gyűjteni nem tud.

Természetesen ennek az áldatlan helyzetnek oka egyrészt a gyártási költségek folyamatos és szakadatlan emelkedése, másrészt a mozihelyárok és a kölcsöndíjak olyan fejlődése, mely nem tud lépést tartani ezzel az áremelkedéssel; másrészt a filmkereskedelem részletüzlet

keztében filmgyártásunk kénytelen azokkal a gyártó vállalkozásokkal megelégedni, amelyek magából a szakmából nőttek ki és a akullak és amelyek rendszerint a sikeres külföldi filmjeiken megkeresett pénzüikkel fedezik a magyar filmgyártás tőkésükségletét. Filmgyártóink megbízhatóságát bizonyítja, hogy bankjaink hajlandók a magyar filmek gyártási költségének mintegy 60%-át normális kölcsönű hitel formájában rendelkezésre bocsátani és így gyártó vállalataink az esetben, ha a tőkésükséglet 1/3 része fellett rendelkeznek; uzsorakamat nélkül készíthetik magyar filmjeiket. De ha a gyártók egy része a rossz üzletmenet következtében nem tudtak tőkét gyűjteni és valóban uzsorakammattal kénytelen dolgozni, akkor is ez egy adottság, amelyiken nem úgy kell segíteni, hogy a filmkölcsöndíjakat ezen a címen megnyírálják, hanem oly módon, hogy a komoly filmvállalatok részére a fejlődést valóban lehetővé kell tenni és megfelelő komoly intézkedésekkel a filmgyártók tőkeképződését és megerősödését elő kell mozdítani és célszerű intézkedésekkel szakmán kívüli komoly tőkének kedvet kell csinálni a megfelelő feltételű bekapcsolódásra.

Jól tudjuk, hogy *a háborús viszonyok között a részletüzlet csak a vevőnek előnyös, azért más szakmákban már meg is szűnt minden ilyen üzlet*. A filmszakma természete azonban lehetetlenné teszi az előrefizetést, ezért hát észszerű intézkedésekkel meg kell akadályoznunk, hogy ezen a rendszeren teljesen elpusztuljunk. A készpénz előrefizetésnek rendszerét a mozgósínházak egyrésze valóban elbírná, azonban az ilyen új rendszer bevezetésének akadálya a mozikontingens rendszer következtében előállott privilégizált mozi helyzet, másrészt a magyar filmgyártás hitelrendszere, amelyben a hitelt nyújtó bankok biztosítéka a játszás időpontjában esedékessé váló filmkölcsöndíjak. Márpedig a kölcsöndíjak előzetes inkasszálnása a bankoknak ez a biztosítékát tenné illuzórná; vagyis az esetben, ha nem akarjuk kitenni a magyar filmgyártást annak, hogy a költségek emelkednek és kölcsöndíjemelkedések versenyében olyan nagymértékben maradjon le, hogy végül is elpusztuljon, akkor feltétlenül egy olyan rendszerre kell életbeléptetnünk, amelyik mellett biztosabban kalkulálhatunk. Az ilyen rendszer életbeléptetését a teljes tönkremenetelünk megakadályozására feltétlenül szükségesnek tartom.

Az előadottak alapján tisztelettel kérem az alábbi indítványaim elfogadását:

Utasítsa a közgyűlés az elnökséget, hogy megfelelően előkészítet emlékiratot juttasson el a Nemzeti Filmbizottsághoz, valamint egyéb illetékes kormánytényezőkhöz. Az emlékiratban mutasson rá az érdekképviselet azokra az akadályokra, amelyek a magyar filmgyártást komoly feladatainak elvégzésében akadá-

lyozzák és létét veszélyeztetik. Egyben terjesszük elő a következő kívánságokat:

1. Helyezze a kormány hatályon kívül azokat a rendelkezéseket, amelyek a magyar filmgyártó vállalatok életképességét és fejlődését akadályozzák. Így: azt a tilalmat, mely szerint magyar filmgyártó vállalat mozgósínházban érdekeltséget nem vállalhat; azt a tilalmat, mely szerint magyar filmjeinkkel együtt külföldi filmeket nem adhatunk el a mozgósínháztulajdonosoknak; továbbá a maximális amétakules megállapítására a minimális részesezés kikötésére, valamint a szakmai járulék szedésére vonatkozó tilalmakat.

2. Gondoskodjék a kormány arról, hogy a jelenleg fél 10 órában megállapított mozgósínházi záróra legalább egy órával kitolassék, a kávéházak, mulató-

helyek és egyéb szórakozóhelyek min-tájára.

3. Gondoskodjék a kormány arról, hogy a fővárosban és Magyarország egyéb városaiban a nagyközönség igényeinek megfelelő számú és a fejlettebb nyugati országok számarányával lépést tartó elegendő mozgósínházi engedélyt adjanak ki.

4. Gondoskodjék a kormány arról, hogy célszerű intézkedésekkel, mint amilyenek az adó elengedése, rendkívüli helyáremelések engedélyezése stb. tegye lehetővé a magyar filmgyártó vállalatoknak, hogy művészileg értékesebb és nemzetközileg jelentékenyebb nagy filmeket produkálhassanak.

Javasolom továbbá, hogy a társegyesülettel való tárgyalások útján vezessük be a Filmszakmába az állandó árindexet,

melyhez úgy a mozihelyárok, mint a filmkölcsondíjak havonta hozzáigazíthatók legyenek. Az árindex kulcsát minden hó elsején az állami Hunnia Filmgyár és a Magyar Filmiroda a tényleges gyártási költségek alakulása szerint állapítsa meg.

Ugyancsak javasolom, hogy keressük meg a Társegyesületben abban az irányban, hogy átmeneti időre az előadások számát oly módon szaporítsák, hogy az előadások időtartamát az eddig szokásos 2 óra helyett legalább vasár- és ünnepnapokon másfél órában állapítsák meg.

Meggyőződésem, hogy fenti javaslataimnak elfogadásával jelentős lépést teszünk a magyar filmgyártás fennmaradásának és jövőjének biztosítására ezért kérem a tisztelt közgyűlést javaslataim elfogadására.

Szeretik a magyar filmet nálunk,

mondja a bolgár Lili Mussevics

A Hunnia Filmgyár Parséti-úti műtermének udvarán beköszöntöttek a csendes őszi napok. A keret — aranylombú budai hegyek — megszábják azt a hangulatot is, ami elfogja a robotban élő filmeseinket akik csaknem üdülni mennek a legfiatalabb fővárosi stúdióba.

Az udvaron Dorita Bonévával a Magyarországon élő bolgár énekesnővel találkozunk, aki két napja tért vissza Bulgáriából. Társaságában van kis huga, akivel úgy a bolgár-magyar barátság jegyében megismerkedhünk.

A hugoska ugyanis szintén bolgár. Neve: Mussevics Lili. Ezt azonban nem olyan egyszerű kipuhatolni, mint ahogyan azt hasonló bemutatkozások alkalmával megszoktuk. Annyival is inkább nem, mert valahányszor fejblintással felel kérdéseinkre, mindig zavarban vagyunk.

Ugyanis a bolgár szokások szerint, ha valaki a fejét nemet jelezve balról-jobbra mozgatja, az igenlést jelent. Viszont, ha igenlően bólint, úgy az tagadás, „nem”-et fejez ki.

Társalgásunk nagyrészt magyar nyelven folyik. Lilike négy hónapja vendége Budapestnek és mint asszisztens dolgozik

a legújabb film produkciójánál, a magyar-bolgár rapszódiánál (a film új címe: *Tengerparti randevű*). Szinte csodálatos, milyen jól megtanult magyarul az elmúlt harmad év alatt. Ilyeneket mond:

— Külföldön nem voltam, de itt minden ember nadon kedves, örülöm, hogy tudom magyarul beszélni. Elmondok valami érdekes: Otthon Szófiában több magyar film mutatnak, mint más.

Mikor az utóbbi kérdését boncolgatjuk, lelkesedéssel beszél a magyar film bulgáriai térhódításáról.

Most már *Bonéva* is segít a társalgásban és elmeséli, hogy a kis lány végignézte a *»Szováthy Éva«* és a *»Boldog idők«* c. filmek felvételeit, hogy mint asszisztens minél többet tanulhasson és hazájában hasznosítsa az itt tanultakat. Igaz ugyan, hogy Bulgáriában jelenleg filmgyár nincs, de már nagyban készülődnek arra, hogy a bolgár nemzeti filmgyártás meginduljon.

Dorita Bonévától érdeklődünk a bolgár-magyar közös film részletei felől.

— Nem is gondolja, milyen lelkesedéssel dolgoztam ennek a bolgár-magyar tárgyú filmnek a nyélbeütésénél. Annyival is inkább szívügyem volt ez a film, — mondja a művésznő — mert annak egyes jelenetei Várnán és

Szófián kívül *Tirnovóban* (Az ördöglovashan van rövid szerepe). Szülővárosomban készültek. Itt a házak a sziklákba vannak vájva. Maga a város is igen festői fekvésű és félkör alakban helyezkedik el, mint valami óriási amfiteátrum. Bulgáriának ez volt a régi fővárosa.

— Milyen szerepe van Művésznőnek a bolgár-magyar filmben?

— Magam bulgárul és magyarul énekelek a filmben és mint zeneakadémiai növendék szerepelek *Pelsőczy Irénnel* és *Rugai Klárral* együtt, aki másodsor szerepel filmben.

(Az ördöglovashan van rövid szerepe).

A bolgár-magyar verziós filmről még megtudjuk, hogy rendezője *Bán Frigyes*, bolgár részről szaktanácsadója: *Boris Borozanoff*, aki egyébként a legnagyobb bulgár színházi rendező. — A téma *Nikola Domuscseiff* és *Bán Károly* ötletéből *Tímár Kató* dolgozta fel filmre. Természetesen igen nagy szerepet játszik a zene, melyet egyik legjobb bolgár zeneszerző *Pancso Vladigeroff* és a magyar *Losonczy Dezső* komponálták.

A legfiatalabb „samesz” Lili Mussevics

(Gyimesy Kásás foto)

Jó partnerek-e a házastársak?

Ezt a kérdést már eddig is számtalanszor fölítették. Nyilatkoztak mellette és ellene, mindkét párt a példák egész seregét sorakoztatta fel, de végleg eldönteni nem tudták, mert a valóságban mindig magukon a házastársakon múlik, hogy jól megférnek-e a közös mesterség porondján.

A német filmgyártás berkeiben körülnézve föltétlenül igennel kell válaszolni a fenti kérdésre. Hogy csak a legismertebbeket említsük: Heinz Rühmann és Herta Feiler már jó pár filmet mókáztak végig

együtt, Paula Wessely és Hörbiger Attila tavaly az »Érted« c. Wien-filmben a cselekmény szerint is házastársak voltak, idén pedig az »Asszonyfurfang« c. Wien-filmben kerültek megint össze.

Ma egy másik filmházaspárt mutatunk be kedves olvasóinknak, íme — Heli Finkenzeller és Will Dohm, vagyis — a szép terbruggi polgármesterné és erélyes férje, akiknek egy fürdőkád körül keletkezett »botrány«-án annyit nevet Budapest közönsége, a hasonló című színes Tobis-filmben.

Heli és Will — amint éppen „egy tálból eszik a cseresznyét“.

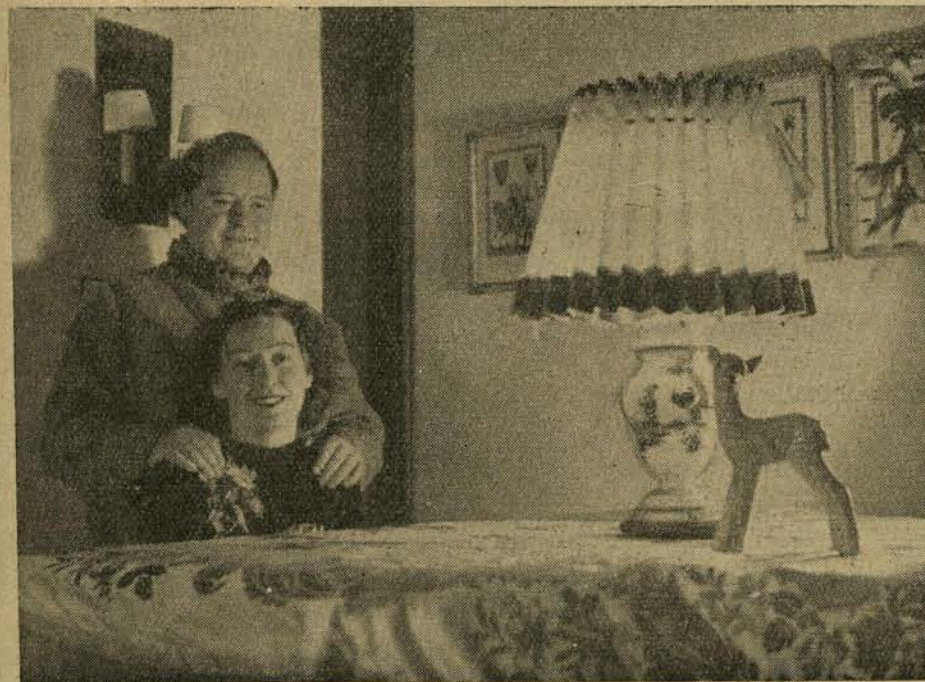
Vajjon milyen érdekességet rejt a következő közös film forgatókönyve?

A bős polgármester és bájos felesége.

Will Dohm legújabb szerepében a »Kivirul az öreg szíve« c. Jannings-filmben.

A szoba meghitt sarkában a zongora mellett.

Ha elkallódik
egy-egy

Magyar Film

példány,

levelező-lap érte-
sítésre megküldi

A KIADÓHIVATAL

A filmhang művészi lehetőségei

Írta: Winkler Jenő

Világos, hogy ilyen kor-
szakban a meglévő szellemi
értékek is legjobb esetben
betokozódnak, annál kevésbé
születik új művészet.

Nem csoda hát, ha a film
művészete sehogy sem akar
megszületni. Nincs mondani-
valónk, de ha volna, sem tud-
nánk megfogalmazni, mi leg-
yen hát? Film. S ha *»nívó«*
akarunk *»gyártani«*, előve-
szünk valami régi könyvet,
színdarabot, esetleg operettet,
s megfilmesítjük szegényt.
Micsoda művészet ez? Olyan,

A forgatókönyv nem tartalmazza a filmet

Ha a film körül világszer-
te tomboló apokaliptikus ren-
detlenséget és felelőtlenéget
figyelembe vesszük, természe-
tesnek találhatjuk, hogy a
film olyan, amilyen. Akik csinálják,
nagyobbrészt egyszer-
űen nem tudják, hogy nem-
csak az a történet teszi a fil-
met, amely a műteremben jól-
rosszul látható, s amit lefo-
tografálunk, hanem sokkal in-
kább az, hogy milyen mé-
lyebb jelentőség szerint, ho-
gyan fotografáljuk le és dol-
gozzuk fel azt. Innen van,
hogy a legtöbb film már for-
gatókönyv alakjában művészi-
leg bakott, torzszülött vala-
mi: csak technikai formája
alkalmazkodik úgyahogy a
film gyártóiparához, de nem
sok nyoma látszik annak,
hogy aki a forgatókönyvet
írta, filmet akart, vagy éppen
tudott volna írni. Teljessé-
ggel hamis az az állítás, hogy
a rendező (általában) megha-
misítja a könyvíró művészi
elgondolásait: erre nincs al-
kalma, mert ilyenek a for-
gatókönyvekben egyáltalán
nincsenek s ha akad, ami an-
nak látszik, az többnyire ért-
hetetlen, semmit sem jelentő
kísérlet arra, hogy művészi
dolgot nem-művészi eszköz-
zel közöljünk. Művészi gon-
dolat csak művészi eszközök-
kel fejezhető ki. S ugyan ki
látott már művészt, értsd:
filmművészi forgatókönyvet?
Legfeljebb a párbeszédnek le-
hetnek benne művésziek, de
ezek a film megvalósítása szá-
mára semmit sem jelentenek.
(operatőr, vágó stb.), a töb-
bi pedig *»használati utasítás«*,
amelynek művészi jelentősé-
get tulajdonítani ugyanolyan

amilyen a szobrokat heve-
nyészve reprodukáló fest-
mény, a festményből kontár-
kodott szobor volna, vagy a
regényre dagasztott vers,
esetleg a *»megversesített«* re-
gény-kivonat. Így *»népszerű-
sítjük«* a klasszikusokat, cso-
dálkozunk, hogy a *»nívó«*
közönség nem rajong érte,
ám érdemrendeket aggatunk
műrostos mellényünkre: *»film-
kultúrát alkotunk«*.

Vannak kivételek, de maga
az, hogy ezek kivételek, ép-
pen elegendő mond.

essenciális tévedés, amilyen
az volna, ha valaki felvázol-
ná egy festmény keretét, a
festékanyagokat és a festőáll-
ványt, s azt állítaná, hogy
»megírta« a festményt.

A filmet meg kell ugyan
írni (pro memoria), de a
*megírt könyv csak az írója
számára jelentheti a filmet*,
senki más ki nem találhatja,
mit, hogyan képzelt el az író.
A filmet megírni nem lehet

A forgatókönyv „nem hangos”, hanem csak beszélő filmet vázol

Hogyan illik mindehhez a
film hangja, mint művészi ha-
tőeszköz? *Sehogy*. A filmeket
még filmnek sem írják meg,
hangosfilmnek meg éppen
nem. Beszélő *»filmeket«* ké-
szít a világ; hangosfilm a
szó művészi értelmében meg
egyetlen egy sem készült, ha
az úgynevezett játékfilmekre
gondolunk. (*Kivétel ebben a
tekintetben is, mint sok más-
ban a Walt Disney-féle film-
műfaj.*)

Nyilvánvaló ebből az is,
hogy ha pedig a mai adottsá-
gok között akadna valaki,
aki művészi hatóeszközzé
akarná kényszeríteni a film-
hangot, az csak az írótól, ren-
dezőtől, vágótól és a labora-
tóriumból különálló, többé-
kevésbé ezekkel ellenkező
szempontú valaki lehet, tehát
a filmen alighanem annál na-
gyobbat rontana, minél in-
kább sikerülne a hang művé-
szi szerepeltetése — egyszer-
űen azért, mert a mű egy-
ségét még jobban szétzillesz-
tené. A filmhang mai szerepe
ezért nem is több, csak any-
nyi, hogy szolgálai módon ki-

úgy, hogy a könyvben meg-
legyen a teendő film mara-
déktalanul, de még úgy sem,
hogy a film lényege meg-
legyen benne. Szobrot sem
lehet írni, festményt sem. A
film nem irodalom, a film;
film. (Ha az, de ez inkább
csak a jövő reménye.) De,
ha a film, — legalább is el-
készíthetősége szempontjából
— ilyen önmagának elent-
mondó művészi abszurdum,
akkor vak véletleneken mú-
lik az is, ha a film csak va-
lamennyire is sikerül. Így is
van. Efficéle véletlen pl., ha
a filmíró írni is tud, meg
rendezni is tud. Egészen ritka
eset az ilyen s még ez is
csak egy lépés a film felé:
*hol van még a fényképezés,
vágás, a laboratórium!?*

Világos, hogy az efficéle szer-
vezetlen, sőt szervezhetetlen
kollektívítás e' eve kizárja a
művészi folyamatosságot és
egységet. Az így készülő
filmnek nincs szerzője, más-
féle film pedig egyelőre nincs.

szolgálja a színész beszédét
és a zenét? Körülbelül ennyi;
s ha kivételesen többre vete-
medik, azt már a színész vagy
a zeneszerző vagy a dirigens
rovására teheti csak: *a film-
hangnak sajátos művészi te-
rületé ma egyáltalán nincs.*

Világos tehát, hogy a szó
művészi értelmében vett *»han-
gos«*-film sincs és nem is
lehet mindaddig, amíg *han-
gosfilmet* nem sikerül készí-
teni.

A film művészetének útja: a helyesirányú műszaki fejlődés

Am a művész alkotás ké-
zen a legszaverebb ember
a világon: a film művészete
csak akkor válhat valósággá,
ha a technikája a művészi
egykéz-rendszerrel lehetővé te-
szí. Odajutottunk tehát ki,
hogy a film, nevezetesen a
hangosfilm problémája is, el-
sősorban műszaki feladat,
csak ennek megoldása után
beszélhetünk művészetről. A
film fejlődésében éppen az
vetette vissza a közelmult-
ban, hogy hangja lett, s ez-
zel bonyolultabb, nehezebb-

tenők mindazoknak, akik ma
különböző okok miatt még
csak a beszélő *»filmmé«* tar-
tanak, annál is úgy, hogy a
»filmet« idézőjelbe kell ten-
ni. Alig hihető, hogy a *qui
potest minus, potest etiam
minus* elve olyan gyökeresen
megforduljon, hogy a na-
gyobbra legyen képes az, aki
— a kisebbre sem képes.

Új művészet lesz a film,
de előbb új művészeknek kell
kifejlődniük, akik csinálják.
A művészi munkát azonban
meggátolja a technikai ne-
hezségekkel való bajlódás,
nem is igen képzelhető olyan
ember, aki koncentrált mű-
vészi munkát tudna végezni
ugyanakkor, amikor több tu-
cat műszaki szempontot kell
állandóan és öntudatosan fi-
gyelnie és ellenőriznie. A
film művészetéhez — úgy tű-
nik tehát —, csak olyan mér-
tékhöz juthatunk közelebb,
amilyen mértékben le tudjuk
egyszerűsíteni a film készí-
tésének a műszaki teendőit,
(míg e'érjük a végső célt, hogy
tudniillik a film technikája
öszönösen legyen kezelhető.
Ebben az irányban eddig
egyetlen lépés sem történt,
amit a gyakorlati is általáno-
san alkalmazna. Ellenkezőleg:
a film ma még a rohamos
technikai fejlődés útján van,
egyre bonyolultabb lesz (szí-
res film), egyre nehezebben
kezelhető s a munka művé-
szi eredménye egyre kiszá-
míthatatlanabb, a kontár pró-
bálgatásoknak egyre nagyobb
teret nyújt, tehát a művé-
szet irányától határozottan el-
felé fejlődik.

Lehet-e, több balfogás-
ra, több mellékszempontra és
több kontárkodásra a lott al-
kalmas. A kontárkodás csúsz-
teljesítménye éppen az, hogy
hangosfilm helyett csak be-
szélőfilm lett belőle.

Művészi hangosfilmet ak-
kor várhatunk, ha a készí-
tés sokkal, de sokkal egysze-
rűbb lesz, mint amilyen a
néma filmé valaha is volt,
annyira egyszerű, hogy min-
den lényeges tennivaló egyet-
lenegy emberen müljék; ez

az ember lesz a film szerzője.

Ez az állítás egyelőre a film technikája terén teljesen járatlan ember naiv képzelgésének hat, különösen a filmszakemberek előtt. De talán mégsem egészen az, hiszen a gyártás némely fázisa, éppen a művészi munka koncentrációja irányában, már ma is egyszerűsíthető volna. Csak úgy pl.: a kép minőségét ma a laboratórium döntően befolyásolja. Ez a művészi abszurdum megszűnik, mielőtt az előhívást normalizáljuk. Lehet, hogy egyesek erre felszisszennek, de megállapíthatjuk, hogy Amerikában ez már még is volt, mégpedig ezéltől 8-10 évvel is! Ugyanígy normalizálni lehet, sőt kell: a képvetítést, a hangvetítés erejét és hangminőségét, valamint a nézőtér optikai és akusztikai tulajdonságait.

Természetes, hogy a munka semilyen közvetlen művészi vonatkozású része nem normalizálható és nem is automatizálható. Dehát a film többszörös, összetett művészet lesz (ha az lesz) akkor is, ha a technikája leegyszerű-

sodik. S ehhez bizony megfelelő többszörös művész kell. Az orgonának is sok billentyűje van, sőt vannak billentyűi, amiket lábbal kell kezelni, mégis vannak orgonaművészek. A film művésznének is *telőtől-talpig* művésznének kell majd lennie.

Addig pedig elégedjünk meg azzal, hogy a film nem művészet, csak egynemű művészi, vagy nem művészi termék *műszaki közlőeszköze*, akár a hanglemez, vagy a rádió. A hanglemezgyárak még sohasem dicsekedtek azzal, hogy ők külön »művészetet gyártanak«, ugyan miért kellene nekünk okvetlen ilyesmit elkövetnünk? A film művésze egyelőre csak *de-rengő lehetőség*, ne beszéljünk róla tehát úgy, mintha egyszerűen velünk született volna.

Veszedelemes és gyanús dolog, ha művészetnek nevezzük az egyszerű ipart. Veszedelemes, mert téves fogalmakat támasztunk így a művészetről, gyanús, mert arra céloz, hogy az ipar kötelező tisztességét el akarjuk hátrítani magunkról, a »művészi szabadság« ürügyével. Szervezetre

és üzleti dolgokra, képre és hangra, felvételekre és laboratóriumra, s végül, de nem utolsó sorban a moziüzemekre egyaránt áll ez. Többet érünk önmagunknak is, az országnak is, ha *igazi iparosok* vagyunk, mint ha *álművészek*

ként csodáltatjuk magunkat. A film művésze felé törekednünk természetesen e mellett nemcsak szabad, hanem kell is, mégpedig eszmei és műszaki úton egyaránt.

(Vége.)

UJABB MAGYAR NEMZETKÖZI FILMSIKER. A bázeli 10 napos nemzetközi filmbemutató, ahol a vezető európai nemzetek filmjein kívül a legújabb angol, amerikai filmgyártás reprezentatív alkotásai is résztvettek, a Svájcban levő mintegy húsz magyar film közül **Az 5-ös számú órház** című magyar filmet választották ki arra, hogy a magyar filmgyártást képviselje.

Örömmel olvastuk a bázeli **National Zeitung** tudósítását a filmversenyéről, amelyben hosszabb méltatás mellett számol be arról, hogy **Az 5-ös számú órház** ebben az előkelő környezetben is általános tetszést aratott.

Osztozunk a filmet gyártó **Siker Filmvállalat** ömében,

de elismerést jelent **Bán Frigyes** rendezőnek, a film írójának **Szilnyay Zoltánnak**, a szereplő színészeknek is. Ugyancsak elkél a magyar filmberkekben ez a siker, hiszen hírneink lebecsülése, aláértékelése már túl ment azon a határon amit a tárgyalagosság megenged. A könnyű vígjáték használata helyett a kaszabolás a divat.

A munka szerencsére semmit sem lankaszt a magyar filmnek jócskán vannak még barátai, amint látjuk nemcsak itthon, hanem külföldön is. (Gy.)

ÜZEMVEZETŐ vagy gépkezelői állást vállalok. **Papp Ottó**, Pestszenterzsébet, Szabadság-u. 8/a.

MIT HOL JÁTSZANAK BUDAPESTEN

Anyámasszony katonája Kamara
A pék felesége Nép
Aranypáva Nemzeti Apolló,
Szittyá
Duna
A szerelem gyöngyei Belezna
Asszony a katedrán Capitol
A varieté csillagai Barlang
Álomkeringő Attila
Bor Corvin, Kaszinó
Botrány Scala
Csavargók Éva, Hunnia,
Emberek a havason Kristály, Maros,
Palota, Plutó,
Tátra, Ugocsa
Uránia
Feleség Kultur
Fények az éjszakában Omnia
Forradalom grófja Délibáb, Otthon
Fruska Turán
Erzsébet
Gentryfészek Béke
Gúnyvacsora Népszínház, Ráday
Gyurkovics fiúk Petőfi
Házasság Andrassy, Budai
Isten rabjai Apolló, Damjanich,
Diadal, Hazám,
Jószelvárosi, Nap,
Nyugat, Ósbuda,
Tinódi, Zuglói,

Kadét szerelem Turul
Kerek Ferkó Radius
Keresztúton Homeros
Két boldog ember Körönd
Kölesönadott élet Csaba, Mesevár
Láthatatlan bilincs Alkotás
Magyar Kivánsághangverseny Pest
Művészszerelm Ipoly
Nehéz apának lenni Glória
Nincsenek véletlenek Tisza
Pista tekintetes úr Flórián, Kőrona,
Vitéz
Ragaszkodom Bethlen, Ujbuda
a szerelemhez Pátria
Régi szép idők Adria, Baross,
Szabadság vagy halál Rákóczi
Szerelmi láz Belvárosi
Sziámi macska Atrium, Deák, Korzó,
Tilos utakon Székely
Uj földesúr Szivárvány
Utikaland Fórum
Vihar Ázsia felett Toldi

Feleség

Írta: Bókay János

Forgatókönyv:

Thea v. Harabou

Rendező: Georg Jacoby

Főszereplők: Jenny Jugo,

Willy Fritsch, Viktor Stahl,

Hilde v. Stolz

Zene: Theo Mack-Ben

Operatőr: Franz Weilmayr

Hossza: 2.569 m.

Cenzura: felüli

Beszél: németül

Produkción: UFA

Forgalombahozza: UFA

Bemutatta: Uránia

Most, hogy a film adatait felsoroltuk, a főszereplőkhöz érve, annak élére legszívesebben Bókay János nevét írtuk volna. Semmiesetre sem bír ez a szereplők rangsora tekintetében jelesentőséggel, azonban kétségteljesen elsősorban az író beszélni szeretne a filmről, nem pedig a film játszódik a szemünk előtt.

Az értelmünket foglalkoztatja szemünk helyett s az esténként ötszáz- vagy ezer-

vábbítani a nagyközönségnek. Ezáltal maradunk csak annál a megállapításnál, hogy úgy Bókay darabja, mint a belőle készült film elsőrangú produktum. A színészek büszkék lehetnek az íróra, az író pedig az előadó művészekre, mert a szerencsés együttesben aztán a közönség jár legjobban.

A film Bókay »Feleség« és »Négy asszonyt szeretek« c. színdarabjaiból van átdolgozva. Azt, aki az eredeti két darabot színdarab formájában látta, esetleg zavarta az átírás, azonban a két témakör összekapcsolása érdekes ötlet volt.

Bókay »Négy asszonyt szeretek« c. színdarabja egy férjéért rajongó fiatalasszonyt (Jenny Jugo) szerepeltet, aki anyagi gondokkal küzdő férjének elérendő sikere érdekében megjátssza a jómódú és gondtalan ház egész személyzetét és így az előkelő ven-

fejeződik s a forgatókönyvíró Thea v. Harabou átadja a szót a »Feleség« c. színdarabnak. A férj elérkezik a gazdagság és gondtalanság háttérkövéhez, amihez az is hozzátartozik szerinte, hogy barátnőt tartson. (A film cenzurán felüli). Maga a barátnő gondoskodik arról, hogy a mérnök pillanatnyi rosszullétét arra használja fel, hogy a feleségét és a ház barátját, (aki egyúttal a férj főnöke is), lakására hívja s ezzel választút elé állítsa a megtévedt férjet. — A sokoldalú feleség, aki eddig minder szerepében megálta helyét, most is a fején találja a szöveget: Nem árulja el, hogy tisztán látja a helyzetet, sőt úgy állítja be a dolgot, hogy őt gyöngédebb szálak fűzik a ház régi barátjához. A dolgot nagyban valószínűsíti az, hogy a »ház barátja« valóban szerelmes barátja feleségébe.

A férj gyorsan felszámolja a kalandot s most már az asszony visszacsalogatása sem nehéz. Megbékülten, harmonikusan élhetnek tovább.

Bókay János mindkét darabját oly sokszor játszották az elmúlt év folyamán színházaink, hogy azoknak mondani-valójáról felesleges újabb dicséretet mondani. Meglátásai, darabjának szelleme a filmkockákon is tovább élnek, amit csak olyan nagy rendező tud keresztülvinni, mint Georg Jacobi, aki a film egész folyamata alatt személytelen tud maradni.

Jenny Jugo az első 30 méter néma jeleneteiben is be tudja bizonyítani, hogy milyen nagy játékkészsége van. Maga a darab számtalan átváltozásával inkább a bravuroskodásra ad bő alkalmat a színésznek, Jenny Jugo azonban ott is megtartja a nívót, ahol mélyebb érzelmeket kell képekben kifejezésre juttatni.

Viktor Stahl a férj szerepében kedves, itt-ott egyetlen figurája most is szimpatikus sz néznek mutatják be. Még a megvesztege ő külsejű Willy Fritsch sem tudja elhódítani magától az asszonyt.

Különösen első jeleneteiben nem tudott hódító lenni Hilde v. Stolz a barátnő szerepében. Játéka megfelelt a vamp szerepének, de megjelenésében a félvilágiasság nem szemfényvesztése nem mutatkozik oly mértékben, hogy komoly vetélytársnője lehetett volna Jenny Jugonak.

A zene nem jutott nagyobb szerephez a filmben és csak aláfestő jellege volt.

A díszletek magyar viszonyokhoz mérve ugyancsak bőkezűen töltötték be az interiórt minden zeg-zugát, mert hát színdarabról lévén szó, csupa interiórban játszódnak sorozatosan az összes jelenetek. Ha egy láthatatlan kéz letörli a feliratozást s elhalkul a mikrofon, különösen hatott volna érthetlenségében a film, mert jelenet-sorozatokban, premier-planok és percekben át beszélő, közelről felvett beszélgető alakokat látnak.

Az író a színpad és színeszek komponenseiből egyedülálló filmet alkotott a rendező, melyet nemcsak itthon néztünk meg szívesen, hanem külföldön is használna a magyar írók nevének.

Gy. K. E.

személyes színház keretei 1000 mozgósínházra bővülnek, hogy a legkiválóbb szereplőgárdával a film eszközeivel mutasson be színdarabot a mozi semmi máshoz nem hasonlítható széles rétegeinek.

Külön vita tárgyát képezhetné, hogy vajjon helyese-e egy színdarabot filmmel avagy egy másik technikai eszközzel, rádión keresztül to-

dég (Willy Fritsch) fogadásakor szobalányt, később feleségét, konkurrens asszonyt és pápaszemest titkárnőt játszik meg. Maga a férj (Viktor Stahl) is meg van lepve az asszonyka sokoldalúságától annyival inkább, mert az elkápráztató átváltozást oly bravurral hajtja végre a feleség, hogy az elbűvölt megrendelő aláírja a szerződést.

Az első színdarab itt be is

Dr. HANKOVSKY ZOLTÁN a »Magyar sasok« c. repülőfilm kitünő felvételvezetőjét október 28-án délelőtt egészséges kiállással ajánlódta meg felesége, Rédey Sári, az ismert színésznő. — Az egész szakma melegen gratulál Dr. Hankovszky Zoltánnak.

Felelős szerkesztő:
MATOLAY K. GÉZA dr.

Felelős kiadó:
LIEBER LÁSZLÓ dr.
Kiadóhivatali főnök:
GYIMESY KÁSÁS ERNŐ

Készült a
»Jövő« Nyomdaszövetkezet
műhelyében
Budapest, IX., Erkel-u. 17.
Felelős vez.: Demjén Ferenc.

Jelenet a Feleség c. filmből.

a „BOTRÁNY”, színes film

már a harmadik, amely

Agfacolor

eljárással készült

Agfa

Budapest,
1943.
nov. 3

V évf.
44. sz.

Egyes
szám ára:
70 fill.

MILFFRANCOIS

SZERKESZTI
D. MATOLAY
K. CÉZA

Pierre Richard Willm

mint **gróf Monte Christo**

Siker film